

A származási kategóriák ez ideig alkalmazott rendszerét meg kell változtatni. Ez évtől kezdve általában a szülők (eltartók) felszabadulás utáni helyzetét – a tanulók életére, felfogására döntő hatású időszakot – kell alapul venni a származási hovatarozás megállapításánál; ez azonban az osztályidegenekre (a volt tőkésekre és földbirtokosokra, háborús bűnösökre és egyéb ellenséges elemekre ne vonatkozhassek. A kiemelt munkáskáderek gyermekei természetesen továbbra is munkásszármazásúnak minősülnek, függetlenül jelenlegi beosztásuktól.

Meg kell vizsgálni van-e lehetőség olyan osztályidegen szülők gyermekeinek főiskolai, egyetemi felvételére, akik az elmúlt 14 alatt a harc kiélezett szakaszaiban sem léptek fel a népi hatalom ellen. Ebben az esetben is korlátozott számban, szigorú egyéni elbírálás alapján, miniszteri engedéllyel lehet felvenni.

A Politikai Bizottság tavalyi határozatának szellemében, amely az eddiginél fokozottabb politikai követelményeket írt elő a felvételiknél, a munkásszármazásúkkal azonos előnyt kell biztosítani a középiskola, továbbá az egyetemi, főiskolai felvételnél azoknak a munkásmozgalomban a felszabadulás előtt huzamosabb időn át részt vett, valamint a szocializmus építésében és védelmében érdemeket szerzett szülők gyermekeinek is, akik nem sorolhatók a munkás- vagy dolgozóparaszt származású kategóriába. [...]

A Központi Bizottság Tudományos és Kulturális Osztálya és a Művelődésügyi Minisztérium készítsen részletes továbbtanulási agitációs tervet; A KISZ,⁵⁶ a SZOT,⁵⁷ valamint a Nőtanács ennek alapján dolgozza ki a saját agitációs programját. A sajtó és a Rádió – e részletes agitációs terv alapján végezzen mozgósítást a középiskolai, valamint az egyetemi felvételik sikere érdekében.

ACZÉL GYÖRGY

Az ideológiai és kulturális élet néhány időszerű kérdése. Vitaindító előadás az 1973. január 24–25-én rendezett országos agitációs propaganda és művelődési tanácskozáson

In: Aczél György: Szocialista kultúra – közösségi ember.
Budapest, 1974, Kossuth. 201–217.

Aczél György (1917–1991) a kádári kultúrpolitika egyik központi alakja, aki a párt értelmiségpolitikájának irányelveit ültette át a hatvanas-hetvenes években a gyakorlatba. Erre utalnak ironikus nevei: „kultúrboltos”, „a gazda”, „a kulturális miniszter első felettese”. Az 1945 utáni kommunista politika állandó szereplője. Az 1947-es országgyűlési

56 Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség. Az állampárt ifjúsági szervezete 1957 és 1980 között.

57 Szakszervezetek Országos Tanácsa. 1948-ban alakult, s ezzel lényegében elsorvasztotta az ágazati és egyéb szakszervezeteket. Fő funkciója az volt, hogy végrehajtsa az öt éves terveket.

választásokon lett első alkalommal országgyűlési képviselő. 1956-ban az MSZMP alapító tagja. 1967-ben az MSZMP KB titkárává választották, 1974-ben a Politikai Bizottság tagja, majd a Minisztertanács elnökhelyettese. 1982-ben újra a MSZMP KB kulturális titkára lesz, de 1985 tavaszán leváltják. 1988 májusában került ki a Politikai Bizottságból.

Az MSZMP művelődéspolitikai alapelveit 1957 nyarán fogalmazzák meg először, majd 1958. július 25-én születnek meg az MSZMP művelődési politikájának irányelvei.⁵⁸ Aczél György 1974-es előadásában részben megerősíti, részben – igazodva a 70-es évek elejének balra tolódási tendenciáihoz – új tartalommal is tölti meg ezeket. A három T határai azonban mindvégig homályban maradtak, a hatalom önkényesen értelmezve ezeket ad hoc politikai érdekei szerint jutalmazta, vagy büntette az alkotókat.

Mi elutasítjuk a kapitalista „fogyasztói társadalmat”. Mi nem azért élünk és dolgozunk, hogy csak vásárolhassunk, hanem azért fogyasztunk – remélhetően minél többet és jobbat – hogy értelmesen, egészségesen teljes emberi életet élhessünk magunk és az egész társadalom javára. Hiba lenne túlértékelni az életszínvonalat, hiszen nagyon sok tennivalónk van még ebben a vonatkozásban is. De egyre inkább előtérbe kerül, hogyan gondoskodunk a javuló, és remélhetőleg mind gyorsabban javuló életszínvonal alapján kialakuló szocialista életigények formálásáról és gyakorlati érvényesítéséről. S itt már nem elég a kész receptek, általános elvek hangoztatása, hanem konkrét feltételeink között kell keresni, megtalálni és megoldani ezeket a történelmileg sok vonatkozásban új, eddig nem látott feladatokat.

Aki nem ismeri fel, hogy itt történetileg új helyzettel állunk szemben, azt különböző veszélyek fenyegetik. A polgári–kispolgári gondolkodás, életérzés zsákutcájába kerülhet: behódol ezeknek az eszméknek, szokásoknak, erkölcsi normáknak. Kár lenne ezt a jelentkező veszélyt néhány külsőlegesen ríkító jelenségre korlátozni: a különködő divatra, a televízióban bemutatott néhány felszínes, kommersz játéokra, zenés giccsre, vagy hasonló filmekre. E kommersz változatok mellett fel kell figyelnünk a polgári hatások jelenlétére a kultúra úgynevezett magasabb szféráiban is. Lebecsülnénk a polgári–kispolgári hatás erejét, ha azt csak a pszudokultúra, a szórakoztatóipar táján keresnénk. Jelentkezik az magasabb szinten is. Gondoljunk néhány ismeretterjesztő előadás kritikátlan „ismeretterjesztésére”, gondoljunk arra, hogy olykor még neves művészek, írók és képzőművészek is a divatok, a burzsoá divatok ízlésiránya szerint évenként változtatják új és új ruhájukat, így akarnak feltűnni, így keresnek „halhatatlanságot”. [...]

Nincs minden rendjén az ún. alkotó műhelyek társadalmi-ideológiai felelőssége körül sem. Néhány évvel ezelőtt kulturális politikánk jobb megértése, népszerű kifejezése végett használtuk az úgynevezett „T”-ket, a „támogat, tűr, tilt” alliteráló szavakat. Ezeket ki lehetne egészíteni a „tudomásul vétellel”, vagy „tájékoztatással” és még egy sor „T” betűs kifejezéssel. Az orientáló elvek természetesen mindig az egyes művek konkrét elemzése alapján és nem sematikus érvényesíthetők. A valóságos értékelés nem tűri a sematikus skatulyákat még akkor sem, ha formailag egzaktabb módon fogalmazzuk meg), azonban a lényeg, hogy tudniillik minden – a művészet, a kultúra,

58 Az MSZMP határozatai 1956-1962. 243-272.

alkotásait közvetítő – fórumnak kultúrpolitikánk elvei szerint kell szelektálnia, az félreérthetetlenül kitűnik még ebből a leegyszerűsítő jelszóból is.

De esetenként éppen ez a félreérthetetlen lényeg nem jut kifejezésre valamennyi „T” közül számunkra ezen túl is, akárcsak eddig, a támogatás érvényesítése a legfontosabb. Csak magas színvonalú szocialista alkotómunka bátorító-ösztönző segítése útján való-síthatjuk meg kulturális politikánk dolgozó nép érdekeit szolgáló célkitűzéseinket. [...]

Kultúrpolitikánk elvei torzulnak akkor is, amikor (nem találván megfelelő „T” be-tűt) valódi művészeti alkotásokkal úgy vagyunk türelmesek, hogy passzívan tűrünk ott, ahol az alkotónak és alkotásainak megbecsülése elvi vitát, türelmes elvi vitát igé-nyel. A türelem célja nem az, hogy ezzel valamiféle állóképpé merevítsük kulturális életünket, hogy passzívan regisztráljuk, ez vagy az az alkotóművész az ilyen vagy olyan szellemi fogyatékossgal rendelkező alkotók kategóriájába tartozik. A türelem egyúttal elvi vitát is jelent, amelynek segítenie kell az alkotót abban, hogy alkotó-munkájához leküzdje az eszmei bizonytalanságokat, szocialista elveinktől, életüinktől idegen vonásokat. A türelmes elvi vitának segítenie kell abban, hogy ezek az alkotók is továbblépjenek az egyértelműen támogatandó szocialista értékek alkotásához. [...]

Művészetpolitikánk elvei nem változtak. Továbbra sem lakkozott valóságot, apo-logetikus illusztrációt, nem makulátlan mintahősöket várunk. Változatlanul a marxista világnézetten, a társadalmi-közéleti felelősségvállaláson alapuló szocialista, a nép, a haladás ügye mellett elkötelezett, hiteles, magas színvonalú művészetet igénylünk- ez a szocialista valóság igénye.

Lakitelki nyilatkozat

Magyar Nemzet, 50. évf. (1987) november 14.

A rendszerváltáshoz vezető út fontos állomása volt az 1987. szeptember 27-én meg- rendezett első lakitelki találkozó, amelyet a népiek szerveztek. A tanácskozáson 181 – különböző szellemi csoportosulásokhoz tartozó – értelmiségi vett részt. Meghívást kapott Pozsgay Imre, a Hazafias Népfront főtitkára is, aki kapcsolatban állt az el- lenzékiek számos tagjával. A lakitelki találkozó eredményeként megszülető „Lakitelki nyilatkozat” politikai meggyőződés nélkül mindenkire szólt, aki szíven viselte a ma- gyarság sorsának alakulását. Valójában azonban a demokratikus ellenzék és a népi írók között a törésvonal egyre mélyebb lett. A második lakitelki találkozón a demok- ratikus ellenzék már nem vett rész. Ezen került sor 1988. szeptember 3-án a Magyar Demokrata Fórum megalapítására. Az MDF taglétszáma az év végére elérte a tízezer főt, ami jelezte, hogy az ellenzék kimozdult korábbi elszigetelt helyzetéből.

A magyarság történelmének egyik súlyos válságába sodródott. Népmozgalmi erejé- ben megroppant, önhitében és tartásában megrendült, kohéziójának kapcsai tragikusan